

Kazališni almanasi kao izvor za evidentiranje glazbenih migracija i mreža

Vjera Katalinić, HAZU

Počeci

- ▶ O povijesti zagrebačkog kazališta znademo sljedeće: prvi pokušaji organiziranja dolazaka putujućih družina u Zagreb tijekom druge polovice 18. stoljeća realizirane su ili u privatnim palačama gradečkih plemića (tada za pozvanu publiku), ili na privremeno podignutim pozornicama na otvorenom, na sajmišnom prostoru, tada zvanom Harmica
- ▶ Od 1797. prihvaćena je ponuda grofa Pejačevića da svoju novosagrađenu palaču (1796) uz sjeverozapadne bedeme Gradeca prilagodi potrebama kazališta: u središnjoj su plesnoj dvorani izgrađene lože, a popravljeno je i krovšte koje je prokišnjavalo. Taj je prostor bio iznajmljivan putujućim družinama, najam je išao vlasniku (grof Pejačević, grof Ivan Emilijan Kulmer, od 1807. godine Antal (Antun) Amadé de Várkonyi). To je kazalište obavljalo svoju funkciju do 1834. godine, kada je otvoreno ono Stankovićevo na uglu Markovog trga i Ćirilometodske ulice. U oba su kazalište sezone temeljene na gostujućim družinama koje su izvodile govorene predstave te razne oblike glazbeno-scenskih djela na njemačkom jeziku, ili su u podnajmu dovodili talijanske operne družine za tu vrstu repertoara.

Amadéovo plemičko
kazalište (1797. – 1834.)

Stankovićevo građansko
kazalište (od 1834.)

Izvori

- ▶ **Arhivska dokumentacija** vezana uz povijest zagrebačkog kazališta vrlo je nepotpuna i nesustavno odložena (danas u Hrvatskom državnom arhivu, gdje je tek nedavno vrlo okvirno popisana). Međutim, u toj se građi kriju i najstariji podaci vezani uz početke zagrebačkog kazališta.
- ▶ Druga cjelina su **zagrebačke novine**: najprije *Kroatischer Korrespondent* (1789), a onda od 1826. *Luna*, *agrarnar Zeitung*, prve zagrebačke dugovječne novine, zagrebačka *Danica*, prilog *Narodnim novinama*, od 1835. izvještava prvenstveno o nacionalno obojenom repertoaru.
- ▶ Treća cjelina za proučavanje kazališnih zbivanja su **kazališni žurnali i almanasi** koje bi obično sastavljao i objavljivao šaptalac kao dodatnu zaradu.

Wolff's Theater-Almanach für die Freunde der Schauspielkunst auf das Jahr 1843. Berlin 1. siječnja 1844.

Almanach

für

Freunde der Schauspielkunst

auf

das Jahr 1843.

Herausgegeben

von

L. Wolff,

Souffleur des Königl. Theaters.

Achter Jahrgang.

Berlin,

den 1. Januar 1844.

Gedruckt bei Julius Sittenfels.

686.002-A.Th

8

1843

— 64 —

	Seite
Carl Heinrich Butenop	116
Carl Wolfgang Unzelmann	125
Wilhelm Vogel	133
Ernst Ludwig Ploek	142
Ferdinand Neber	151
Künstler-Zubildnen:	
Franz Rudolph Bayer	156
Sophie Cramer	164
Der Brand des Königl. Opernhauses in Berlin	170
Das neue Theater in Hamburg	203
Ueber Operntexte	215
Dramaturgische Reflexionen, von E. Schütz	229
Wer trägt die Schuld? Lustspiel in 1 Act, von E. Blum	1
Verzeichniß der deutschen Bühnen, ihrer Vorstände und Mitglieder etc.	
Nachen	42
Ugram	45
Altona	46
Ansbach	50
Arad	51
Augesburg	51
Baden bei Wien	52
Baden-Baden	52
Ballenstädt-Bernburg	54
Bamberg	56
Basel	58
Berlin (Königsstädtisches Theater)	60
Bern	65
Bonn	66

Popis njemačkih pozornica,
njihova osoblja i članova

Agram

(Zagreb)

(Königl. Freist.
Theater)

= Kazalište
slobodnog
kraljevskog grada

— 45 —

A g r a m.

(Königl. Freist. Theater.)

Direktor: Hr. Vinzenz Schmidt. Regisseur: Hr. Joh. Vanini. Kapellmeister und Orchesterdirektor: Hr. Rirschhofer. Inspicient: Hr. Herrmann. Pantomimenmeister: Hr. Braun. Kassirerin: Mad. Weiß. Souffleur: Hr. Krammer. Theaterarzt: Hr. Dr. Prem.

Darstellende Mitglieder.

Herren:

*Blumenthal, kleine Rollen. Braun, Solotänzer. *Freund, Nebenrollen. Friedmann, komische Rollen. Herrmann, (Inspicient) zweite Parthieen. *Müller, Nebenrollen. Olbrich, jugendliche Liebhaber und Naturburschen. Reißland, Bonvivants und jugendliche Intriguants. Reher, zweite komische und ernste Väter. Schmidt (Direktor) Charakterrollen und Väter. Stahl, erste Helden und Liebhaber. *Strohberger, Anmelde rollen. Vanini (Regisseur), Heldenväter und komische Charakterrollen. Weiß, erste komische Lokalkosten.

D a m e n:

Mad. Bernard, zärtliche Mütter. *Mad. Braun, kleine Rollen. Mad. Freund, erste komische Alte. *Mad. Herrmann, 1. Rollen. Dlle. Hoppe, erste Heldinnen und Liebhaberinnen. Mad. Krammer, Mütterrollen. *Dlle. Krammer, kleine Rollen. Dlle. Lanzadelli, Baudeville- und Lokalfangsparthieen. Dlle. Masched, zweite Liebhaberinnen. *Dlle. Recke, Tänzerin. Mad. Reißland, erste jugendliche Liebhaberinnen. *Dlle. Schilk, bedeutende Nebenrollen. *Dlle. Schreier, kleine Rollen.

(Die mit einem * bezeichneten Mitglieder sind zum Chorsingen verpflichtet; außerdem sind noch sechs Herren und sechs Damen für den Chor engagirt.)

Kinderrollen spielen:

Math. Reißland. Rob. Friedmann. R. Herrmann. Das Orchester besteht aus vierundzwanzig Mitgliedern.

— 46 —

Garderobe- und sonstiges Personale.

Theatermaler: Hr. Schlehta. Theatermeister: Hr. Dittmaier, mit acht Gehülfen. Friseur: Hr. Richter, mit zwei Gehülfen. Eine Logenmeisterin. Zwei Sigauffschließer. Zwei Requisiteurs und Zettelträger. Sechs Billetabnehmer. Zwei Theaterdiener.

A b g e g a n g e n:

Hr. und Frau v. Lude, (f. Neustadt.) Hr. Keller, (f. Effegg.) Hr. Julius. Dlle. Lott.

Neu engagirt wurden:

Hr. Stahl. Dlle. Hoppe. Dlle. Masched.

Als Gäste traten auf:

Hr. v. Lude, vom Stadttheater zu Kaschau: Rudolph, in: Hedwig. Mulatte. Sarazene. Frau v. Lude, von demselben Theater: Hedwig. Frau von Presse, in: der Mulatte; (wurden engagirt). Dlle. Hoppe, vom Stadttheater zu Salzburg: Marie, in: Chonchon. Olga, in: Isidor und Olga. Parthenia. Corona v. Saluzzo; (wurde engagirt.) Hr. Stahl, von demselben Theater: Sancho, in: Die Schule des Lebens. Ingomar. Havelin, in: Der Fabrikant. Melchthal, in: Wilhelm Tell. Guido, in: Corona von Saluzzo. Robin, in: Die Memoiren des Teufels; (wurde engagirt.) Hr. Olbrich, vom Theater in Triest: Christopherl, in: Einen Jux will er sich machen. Babilas, in: Die Waise und der Mörder. Arthur, in: Tauber und Taube; (wurde engagirt.)

Vorstellungen finden im Winter fünf und im Sommer vier allwöchentlich statt. Während der Faschingszeit ist die Triester italienische Operngesellschaft auf zwanzig Vorstellungen engagirt.

A l t o n a.

(Stadttheater.)

Direktor und Unternehmer: Hr. Engelhardt, (führt gleichzeitig die Oberregie). Regisseur: Hr. Schmidt. In-

Osoblje

Družina Vinzenza Schmidta	Funkcija
Vinzenz Schmidt	Direktor
Joh[an] Vanini	Režiser
Gosp. Kirschhofer	Dirigent i ravnatelj orkestra (iz Zagreba)
Gosp. Herrmann	Inspicijent
Gosp. Braun	Majstor pantomime (glume)
Gđa. Weiß	Blagajnica
Gosp. Krammer	Šaptalac
Gosp. dr. Prem	Liječnik

Glumci

Glumci (14)	Vrsta uloge
Blumenthal	Male uloge
Braun	Solist-plesač
Freund	Sporedne uloge
Friedmann	Komične uloge
Herrmann (inspicijent)	Uloge drugog reda
Müller	Sporedne uloge
Olbrich	Mladi ljubavnici, jednostavni mladići
Reißland	Bonviani i mladi intriganti
Retzer	Komične uloge drugoga reda; ozbiljni očevi
Schmidt (direktor)	Karakterne uloge, očevi
Stahl	Junaci prvoga reda, ljubavnici
Strohberger	Uloge najavljiivača
Vanini (režiser)	Junački očevi, komične karakterne uloge
Weiß	Prve komične lokalne uloge

Glumice

Glumice (13)	Vrste uloga
Gđa Bernard	Nježne majke
Gđa Braun	Male uloge
Gđa Freund	Prve komične starice
Gđa Herrmann	Male uloge
Gđica Hoppe	Prve junakinje i ljubavnice
Gđa Krammer	Uloge majki
Gđica Krammer	Male uloge
Gđica Lanzadelli	Lokalne pjevačke uloge i za vodvilj
Gđica Mascheck	Druge ljubavnice
Gđica Recke	Plesačica
Gđa Reißland	Prve mlade ljubavnice
Gđica Schilk	Važne sporedne uloge
Gđica Schreier	Male uloge

Djeca

Dječje uloge (3)

Math[ilda] Reißland

Rob[ert] Friedmann

K. Herrmann

Ostali personal

**Garderobijeri i ostali
personal**

Ukupno: 26 osoba

Gosp. Schlechta

Kazališni slikar

**Gosp. Dittmaier s 8
pomoćnika**

Kazališni majstor

Gosp. Richter s 2 pomoćnika

Frizer

1

Poslužiteljica loža

2

Poslužitelji sjedala u
gledalištu

2

Rekviziteri i raznosači
programa

6

Kontrolori ulaznica

2

Kazališni poslužitelji

Migranti (gosti)

Otišli iz družine	Kamo?
Gosp. v. Lüde	Wiener Neustadt
Gđa v. Lüde	Wiener Neustadt
Gosp. Keller	Osijek
Gosp. Julius	?
Gđica. Lott	?
Gosti	Odakle?
Gosp. v. Lüde	Gradsko kazalište u Košicama
Gđa v. Lüde	Gradsko kazalište u Košicama
Gđica Hoppe	Gradsko kazalište u Salzburgu
Gosp. Stahl	Gradsko kazalište u Salzburgu
Gosp. Olbrich	Gradsko kazalište u Trstu
Gđica Mascheck	
	Svi označeni sivom su nakon gostovanja i angažirani

Zagreb u mreži njemačkih kazališta (na temelju Wolffovog almanaha za 1843.)

